

turbegyndelsen. Der foretages endvidere et skifte tilbage til hvileposition, når hun bevæger sig mod mulig turafslutning. Når hun holder en lidt længere pause, så går gestus'en i fryd. Når hun hakker i det, så hakker gestus'en. Og når talen produceres flydende, så afvikles gestikken også flydende. Gestikken ledsager talen.

Konklusion

Konklusionen må derfor være, at der er en sammenhæng mellem det verbale og det non-verbale, og tilmed en meget stringent korrelation. Og ja, der sker noget med gestikken under reparation, men der lader til at være forskel på, om det er den talende selv, der reparerer, eller det er den anden. Og så ser mønstret ud til at holde for decideret stammen. Men naturligvis ville det kræve mere og bedre data at udforske dette yderligere.

Litteratur

- Goodwin, Charles. 1979. The Interactive Construction of a Sentence in Natural Conversation, in: G. Psathas (ed.): *Everyday Language: Studies in Ethnomethodology*, (New York: Irvington Press).
- Goodwin, Charles. 1981. *Conversational Organisation: Interaction between Speakers and Hearers*, New York: Academic Press.
- Sacks, Harvey, Emanuel A. Schegloff & Gail Jefferson. 1974. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation, in: *Language* 50(4), pp. 696-735.
- Schegloff, Emanuel. 1984. On some gestures' relation to talk, in: J. Maxwell Atkinson & Heritage, John (eds.). *Structures of Social Action. Studies in Conversation Analysis*, Studies in Emotion and Social Interaction, (Cambridge, UK: Cambridge University Press), pp. 266-296.
- Schegloff, Emanuel, Gail Jefferson & Harvey Sacks. 1977. The preference for self-correction in the organization of repair for conversation, in: *Language*, 53, pp. 361-382.

Peter Widell og Mette Kunøe (udg.):
8. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog
Århus 2001

CITATER SOM DRAMATISERENDE TRÆK I UNGES OG VOKSNES SAMTALER

Af Rikke Buch Nielsen (Aarhus Universitet)

Indledning

Jeg har undersøgt forskellen på unges og voksnes brug af citater, som jeg anser for at være et af flere dramatiserende stiltræk i talesproget. Samtidig har jeg søgt at belyse, om dramatiserende citatbrug er et specifikt ungdomssprogligt fænomen, eller i hvor vid udstrækning trækket også er integreret i voksnes sprog. Citater definerer jeg som: *gengivelse af tale og tanker i direkte form*.

Undersøgelsen er baseret på direkte sammenligning af en gruppe unge og en gruppe voksne. En empirisk baseret sammenligning af unges og voksnes sprog er kun gjort i ringe grad i den hidtidige forskning, hvilket har overrasket mig. Den eneste forsker, jeg er stødt på, som har gennemført noget sådant, er Norby (1997; 1998). Andre forskere har bevidst valgt ikke at lægge vægt på en direkte sammenligning, men satser på udelukkende at beskrive de unges sprog (fx Eriksson 1997:277f). Det bevirker efter min opfattelse, at man, når man læser resultater fra ungdomssprogsforskning, ofte bliver i tvivl om, hvorvidt de beskrevne træk kun er kendetegnende for unges sprog eller gælder generelt for mundtlig fremstilling. Som alternativ til en direkte sammenligning vælger nogle forskere at finde kontrolmateriale med voksne i andres forskning i tilsvarende talesproglige fænomener. Det er imidlertid også problematisk, fordi undersøgelserne ikke er lavet parallelt og resultaterne derfor ikke er direkte sammenlignelige.

Mine resultater er baseret på en kvalitativ analyse af en begrænset gruppe informanter. Derfor kan jeg kun pege på tendenser og ønsker ikke at generalisere ud fra resultaterne. Det skal desuden nævnes, at når jeg i den følgende gennemgang kommer med eksempler på forskelle mellem de to aldersgrupper, anskuer jeg grupperne som helheder. Der har selvfølgelig været individuelle forskelle mellem informanterne inden for de enkelte grupper, men der har vist sig nogle gennemgående mønstre, og det er disse, jeg vil fremhæve.

Udvælgelse af informanter og samtalsituation

Jeg har lavet fire båndoptagelser med samtaler mellem unge piger (13-14 år) og en tilsvarende

optagelse med voksne kvinder (33-37 år).¹ Der var ca. tre personer i hver informantgruppe samt jeg selv. Jeg ønskede små grupper, så der kunne blive mulighed for en vis intimitet, men samtidig skulle grupperne være store nok til, at der kunne blive basis for en flersidet, flydende diskussion. Grupperne skulle bestå af personer af samme køn, fordi jeg også på det område havde intimiteten for øje. Det har samtidig sikret en ensartet kønssammensætning mellem de unge og de voksne informanter, således at jeg har haft mulighed for at gennemføre en parallel sammenligning. Jeg sørgede generelt for, at alle forhold var ens ved de unges og de voksnes samtaler.

Ved optagelse af talt sprog vil sproget uundgåeligt blive påvirket af situationen. Forskerens problem bliver, at de metoder, man benytter ved observationen, kommer til at bidrage til den kommunikationssituation, de observerede samtaledeeltagere befinder sig i. Det har indflydelse på samtaledeeltagernes sprog, som derved kommer til at afvige fra det naturlige hverdagssprog. Labov (1972:61) kalder problemet *The Observer's Paradox*. Da kommunikationssituationen altid vil påvirke materialet, findes der ingen metoder, som rent objektivt er bedre eller rigtigere end andre. Man må ud fra hvert enkelt specifikke formål vurdere, hvilken metode der bedst egner sig til at undersøge de sproglige aspekter, man vil studere. Jeg har forsøgt at tilnærme mig det mest optimale for netop min undersøgelse ved at kombinere forskellige indsamlingsmetoder og i analysefasen været opmærksom på problemet.

Når man arbejder med dramatik i sproget, er det specielt vigtigt, at man skaber en informel og tryk atmosfære i samtalsituationen. Ellers bliver det vanskeligt at få sådanne træk frem i samtalerne. Jeg støttede mig til en vis grad til principperne i Labovs *sociolinguistiske interview* (Labov 1972:85ff). Formålet med denne interviewform er med forskellige midler at få informanterne til så vidt muligt at tale i deres naturlige hverdagssprog. Labovs grundlæggende princip er, at interviewer i størstedelen af interviewet skal være den styrende part, men at der også skal ske brud på dette mønster, så informanterne får mulighed til at tale på egen hånd. Samtidig er det en fordel at lade informanterne tale i længere tid uden at afbryde dem samt undervejs lade spørgsmålene tage form efter, hvad informanterne lige har sagt. Mine spørgsmål var ment som løse oplæg, idet formålet var, at de unge skulle overtage og tale frit så meget som muligt, mens jeg skulle falde i baggrunden.

Min metode adskilte sig fra Labovs på et væsentligt område, idet jeg benyttede gruppeoptagelser, mens Labovs metode er det individuelle interview. Mit fokus var at analysere unges kommunikation med hinanden, hvorfor gruppeinterviewet var oplagt. Men jeg anvendte

¹ Jeg lavede kun én optagelse med voksne, fordi den oprindelige undersøgelse hovedsagelig gjaldt de unges sprog, hvorfor de voksne blot skulle fungere som kontrolgruppe.

også gruppeinterviewet for at bevæge mig væk fra den rene interviewstil. I et interview, hvor interviewer stiller spørgsmål, som informanten skal svare på, er rollerelationen asymmetrisk. Gruppesamtalen er i højere grad en sproglig interaktion på lige vilkår, og rollerelationerne er mere symmetriske (Nordberg 1982:104ff).

Dramatiserende sprogbrug

Dramatiserende sprogbrug er, når taleren fremstiller noget sprogligt i dramatisk form, dvs. som foregik det på en scene. Forskellige stiltræk i sproget er kendetegnende for dramatiserende sprogbrug, fx historisk præsens, ellipser, onomatopoeitika - og altså citater.

Ifølge Goffman (1974:503ff) kan man ved at præsentere sin version af en hændelse på en dramatisk måde delagtiggøre tilhøreren i sit perspektiv. Taleren fører tilhøreren tilbage til tiden for episoden og genspiller den. Tilhøreren får dermed mulighed for at genopleve hændelserne og bliver på den måde empatisk i stand til at sætte sig ind i talerens situation. Tannen (1983) fokuserer på, hvordan taleren ved at benytte dramatiserende træk får tilhøreren til at engagere sig i det sagte. Den dramatiske form får det fortalte til at virke, som om det fortalte foregik *nu*, med den funktion for taleren at tilhøreren tvinges til at deltage.

En dramatiserende talestil bevirker altså, at tilhøreren indlever sig i det sagte og holdes fast. Dette definerer jeg som en *dramatiserende effekt på tilhøreren*. Funktionen for taleren er først og fremmest, at man (pga. effekten på tilhøreren) nemmere får sit budskab igennem. Samtidig opnår man at markere sig i gruppen. Det giver status i en ungdomsgruppe at kunne tale levende, levere underholdning og holde på taletiden.

Citatbrug: demonstrerende talestil

Som nævnt er citater et eksempel på dramatiserende træk. Citater er, når man i direkte form gengiver noget, som man selv eller andre har sagt, tænkt eller følt eller kunne have sagt, tænkt eller følt. Taleren viser, hvad der er blevet sagt eller tænkt fremfor at beskrive det, og dermed bliver effekten dramatiserende. Clark & Gerrig (1990) påpeger, at citater er *demonstrationer* i modsætning til *beskrivelser*. En *demonstration afbilder* i stedet for at *beskrive*, og det er netop tilfældet, når man citerer via direkte tale.

I de aktuelle samtaler citerer de unge i gennemsnit dobbelt så ofte som de voksne. Det peger altså på, at stiltrækket overvejende er kendetegnende for de unges sprog. Følgende er et eksempel på et dramatiserende citat i en af de unges samtaler. Informanterne *demonstrerer* noget, som er blevet sagt:

Eksempel 1 - unge

- X: hvad er det man- der gør at man ikke har respekt for en lærer så?
- M: det er så'n når hun er meget nervøs ikk eller hun ikke tør at skælde ud ordentligt så tør man jo også at være mere så'n- (J: jaah [fnis]) provokerende og-
- J: Lotte
- M: ligesom Lotte ja det er vores historielærer
- K: hun [uf] ikke [uf] overhovedet
- M: så hende tør vi godt komme og ikke have lavet lektier ved
- K: hun siger ba' at vi skal læse ti sider og så'n men vi gør det ikke [p] aldrig
- M: mm
- K: "skal vi snakke om noget andet" [p] det er ba' så'n [p] hyggetime altid [pp] men hun er rigtig sød at snakke med så'n [p] når man snakker om noget andet

Informanterne bliver spurgt, hvad der skal til for, at man ikke får respekt for en lærer. Informanten M lægger ud med at svare i beskrivende stil, men finder det åbenbart ikke fyldestgørende. Hun afbryder sig selv og går over til at eksemplificere ved at pege på en bestemt lærer. Dermed er udgangspunktet vendt til noget konkret, og K kan fortsætte linjen og med et citat demonstrere en af de typiske metoder til at aflede lærerens opmærksomhed fra det faglige. Som tilhører får man indirekte mulighed for at opleve situationen. Funktionen bliver for informanten, at hun får sit synspunkt igennem, fordi tilhøreren bliver i stand til at forstå, hvorfor informanterne ikke har respekt for læreren.

I det næste eksempel fra de voksnes samtale får informanterne et oplæg, som også kunne lægge op til citatbrug, men informanterne vælger en mere *beskrivende* talestil:

Eksempel 2 - voksne

- X: men hvad er det så for en type [p] øh udover udseendet [p] der er irriterende? [pp]
- Æ: øh øh som irriterer (? [fnis]) skal man virkelig finde på noget?
- Å: så'n en eller anden selvglad en
- Ø: [sigende:] jaah eller lidt nævenyttig (Æ: [fnis]) emsig [p] der kan ikke være andet at kritisere
- Å: jeg kan ikke sige det- jeg kan ikke sige det på udseendet [p] altså så'n nu-

- Æ: jo jo- (X: men hvad er det så for en type?) men jo det k- jeg kan næsten blive irriteret over mænd der går for meget op i deres udseende [pp] det er rigtigt det kan jeg
- Ø: så kan tilstedeværelsen være nok [p] på en vis
- Æ: jamen øh- altså- [pp] det må ikke være for meget med- fordi jeg synes det skal- mænd skal ikke gå så meget op i så'noget

Eksemplet viser, at de voksnes talestil i højere grad end de unges er beskrivende. Informanterne forklarer, hvilke træk ved mænd der er irriterende, men på intet tidspunkt kommer de med et eksempel på en sådan mands opførsel eller ytringer.

Baggrunden for den kvantitative forskel på antallet af citater hos de to grupper er altså, at de unge har tendens til at dramatisere ved at eksemplificere og demonstrere, mens de voksne vælger at beskrive.

Forskelle på unges og voksnes brug af dramatiserende citater

Det følgende vil fremhæve nogle mere detaljerede forskelle på de unges og de voksnes brug af dramatiserende citater. At de unge citerer mere end de voksne, er ikke ensbetydende med, at de voksne slet ikke citerer. Men de gør det signifikant anderledes end de unge og mindre dramatiserende. I nedenstående eksempler viser nogle af de væsentlige forskelle sig:

Eksempel 3 - unge

- M: hun arbejder på rådhuset hvor de får alle [ironisk:] *KLagerne* om den der Solrødfest så det gør det jo altså ikke bedre fordi det får hun så at vide gennem sine kollegaer [p] så hun [skrapt:] *ved hvad der sker* [p] hvis jeg ikke fortæller hende det [p] så kan hun komme så'n "*nåå der var en fra klassen der var fuld*" "*nej deet var der ikke*" (L: [fnis]) "*joo der var fordi det har jeg fået at vide*"

Eksempel 4 - unge

- D: man føler sig virkelig udenfor men ikke så'n øhm at de- de frastøder en men altså når man ikke er fuld ikk'os så gri- så synes jeg ikke man griner af de samme ting (E: aj aj så det gør-) [p] og man øhm- [p] og man er ikke lige så øh- du ved så'n aktiv hvis der er nogen der prikker en på skulderen [ivrigt:] "*NÅ hep sop*" [banker i bordet samtidig:] *buum buum buum* (X: ja) og så danser man ba' videre med dem [fnis] ikk
- X: ja
- D: det er man ikke hvis man er øh så'n [p] vildt vågen vel fordi så [p] prikker man på skulderen [irriteret:] "*or lad dog vær dit svin jeg danser lige med ham der*" ikk [pp] så'n øh- nåmen såå går man ba' videre til den næste [p] så'n er det

Eksempel 5 - voksne

A: det er en af de ting [p] som jeg (? : [uf]) også sagde til dig [p] også at skulle give slip for at- at [p] jeg selv har øh [p] været opvokset med at der har været regler og nogle ting man GØR og hvad der er normalt for mig [p] som jeg har givet videre til børnene hvor jeg virkelig [p] skal tænke mig- hvor jeg tænker mig om og siger [p] "**amen hvorfor MÅ de ikke det [pp] nåh nej**" det kan jeg gør- jeg kan ikke argumentere for hvorfor de ikke må gøre det [p] en eller anden ting som man siger nej til a- i allerførste omgang [p] (X: mm) og så siger- så må jeg lige vende den inde i hovedet og begynde at sige "**nåmen det må de godt hvorfor- hvorfor må de ikke det**" og det er fordi jeg SELV er opvokset med altså og det har jeg [p] udviklet mig meget med altså (X: mm) i forhold til mit arbejde ikk og hvad jeg selv er opdraget til [p] man giver videre

Citatmarkering

Først og fremmest er der forskel på, hvordan informanterne markerer deres citater. Markering af et citat er, når taleren på en eller anden måde gør opmærksom på, at citatet kommer. Man markerer overgangen fra det, som kommer før. Det kan gøres mere eller mindre direkte. Taleren kan enten gøre opmærksom på skiftet via en *eksplicit markering som oplæg til citatet* ved hjælp af forskellige teknikker *markere implicit inden i selve citatet*.

Det primære redskab til eksplicit markering af citater er anførende verber. Her er der stor forskel på de unges og de voksne stil, idet de unge markerer mere implicit end de voksne. De unge benytter sjældent, hvad jeg betegner *traditionelle anførende verber*, dvs. gør eksplicit opmærksom på, at der tales eller tænkes. Det gør de voksne i langt de fleste tilfælde (som i eksempel 5, hvor Å anvender ordet *sige* før citaterne). Derimod bruger de unge mere *utraditionelle anførende verber*, som kun implicit peger på, at der tales. Det sker fx i eksempel 3, hvor informanten bruger verbet *komme* i stedet for fx *sige* ved det første citat. Det skaber en scenisk fornemmelse at bruge et mere implicit markerende verbum, som samtidig refererer til personens bevægelse. Man kan se personen for sig bevæge sig ind på scenen, hvilket skaber dynamik i det fortalte. Disse verber findes ikke i de voksnes samtale. Taleren kan også helt udelade anførende verber, som D gør i eksempel 4. Dette betegner jeg *elliptisk markering*, og også den metode ses hyppigst hos de unge informanter.

Det er min opfattelse, at implicit markerede citater er mere dramatiserende end citater, markeret eksplicit. Anførende verber fungerer som en slags regibemærkninger, som taleren kommer med. De er forklaringer, som er placeret uden for den fortalte tid og forstyrrer derfor den dramatiserende effekt. Når taleren derimod ikke kommer med så meget forklaring, men kun indirekte signalerer skiftet, bliver tilhøreren nødt til at engagere sig og leve sig ind i det sagte for

at fortolke budskabet. Det forstærker den dramatiserende effekt.

Det er også kun de unge, som citerer længere kronologiske udpluk af dialoger, som fx M gør det i eksempel 3. Det virker livagtigt at gengive en hel samtale uden overgange imellem. Den implicitte markering i eksemplet får samtidig den citerede dialog til at virke flydende.

Til at støtte de anførende verber eller i stedet for anførende verber benytter de unge informanter en række småord, som de placerer umiddelbart før citaterne. Det gælder fx *så'n* i eksempel 3, hvor informanten bruger småordet til at støtte det implicit markerende verbum *komme*. Som led i citatmarkeringen fungerer ordene på lige fod med skriftsprogets kolon. Jeg har derfor valgt at betegne ordene *småord med kolonfunktion*. Kolonfunktionen er småordenes vigtigste funktion i forbindelse med citater, så ordene er altså delvis overgået til at blive rene funktionsord. Småord med kolonfunktion bidrager ikke til yderligere dramatisering. Idet de tydeliggør, at der kommer et citat, støtter de en i forvejen dramatiserende effekt. Men for flittig brug af småordene kan på den anden side bevirke, at den dramatiserende effekt svækkes. Det gør den dels, fordi tempoet sættes ned, og dels fordi man som tilhører får fornemmelsen af at have en udenforstående reporter til stede. Således gælder samme princip som ved anførende verber. De voksne benytter aldrig småord med kolonfunktion, når de citerer. Det synes derfor at være et specifikt ungdomssprogligt fænomen at ændre småords semantiske betydning og bruge ordene som alternativ til eksplicit markerende, anførende verber.

Taleren kan som nævnt via forskellige teknikker markere et citat inden i selve citatet. Metoden forstærker den dramatiserende effekt, fordi teknikkerne er en del af citatet og samtidig fungerer som effekter. Der opstår en kumulerende effekt, fordi citater er dramatiserende i sig selv og yderligere dramatisering lægges oveni.

Den hyppigst brugte og mest effektfulde teknik er *stemmeændring*. De unge ændrer stemmen ved flere citater end de voksne. Det er således endnu et område, hvor de unges stil er mest dramatiserende. Ved at ændre stemmen samtidig med at man citerer, markerer taleren både overgangen til citatet og gør citationen mere livagtig. Samtidig kan ændring af stemmen indirekte signalere noget til tilhøreren. Taleren kan enten tilkendegive en holdning til den citerede person ved fx at vrænge. Eller man kan illustrere en følelse eller efterligne en reaktion. Sidstnævnte sker i eksempel 4, hvor informanten D gør det fortalte livagtigt, fordi hun via stemmen gør det muligt at høre, at hun først bliver overrasket og derefter irriteret.

En anden metode, hvormed taleren kan markere overgangen til et citat inden i selve citatet, er at indlede citatet med en *interjektion*. Det gør M i eksempel 3 og Å i eksempel 5. Denne metode forstærker også den dramatiserende effekt, fordi interjektionerne ud over at fungere som

markører også beholder deres udråbende karakter og derfor illustrerer den citerede persons reaktion. Det er kun muligt, netop fordi interjektionen fungerer som en del af citatet. Interjektioner som markør inden i citater bruges lige meget af de unge og de voksne, men de to grupper bruger dem forskelligt. De unge benytter hovedsagelig interjektioner, når de efterligner tale, mens de voksne benytter interjektionerne, når de skildrer tanker. I eksempel 3 anvender den unge M interjektionerne til at markere overgangene mellem replikkerne hos de to parter i den gengivne dialog. Samtidig bruger hun interjektionerne til at imitere parternes reaktioner på hinandens ytringer. I eksempel 5 bruger den voksne Å interjektionerne til at signalere, at hun har opnået nogle erkendelser, dvs. hun gengiver tanker og ikke tale.

Citation af hhv. tale og tanker

Det fører over til den sidste væsentlige forskel, jeg vil pege på, nemlig at de unge næsten udelukkende citerer *tale* (dvs. de gengiver fysiske hændelser), mens de voksne i høj grad bruger citater til at gengive *tanker* i form af overvejelser og erkendelser. De voksne illustrerer deres erkendelser *direkte* gennem citater (som i eksempel 5). Modsat giver de unge i højere grad *indirekte* udtryk for deres holdninger og reaktioner ved at eksemplificere, idet de kommer med konkrete eksempler på personers handlinger og opførsel. I eksempel 4 skal den unge informant D forklare, hvordan det er at være til fest, når man er hhv. fuld og ikke fuld. I stedet for at forklare hvordan man har det, eller beskrive hvordan hun tænker, kommer D med eksempler på, hvordan man reagerer i konkrete situationer. Hun illustrerer ved at eksemplificere.

Den dramatiserende effekt bliver stærkere, når man efterligner tale, end når man efterligner tanker. Det sceniske aspekt er mere oplagt, når man gengiver ydre handlinger, da tilhøreren får en fornemmelse af at kunne følge det gengivne visuelt. Det virker også mere naturligt at efterligne tale end at efterligne tanker, fordi tanker normalt ikke er verbaliserede. Det er således endnu et eksempel på, at de unges stil er mere dramatiserende end de voksnes.

Opsummering og konklusion

De unges talestil og citatbrug er mere dramatiserende end de voksnes, fordi:

- de unge citerer hyppigere end de voksne
- de unge markerer citater mere *implicit* end de voksne, således at tilhøreren skal engagere sig og leve sig ind i det fortalte for at fortolke budskabet. Desuden kan eksplicit markering virke som forstyrrende regibemærkninger

- de unge bruger hyppigere træk *inden i* selve citatet, som øger den dramatiserende effekt
- de unge gengiver hovedsagelig fysiske hændelser og citerer *tale*, mens de voksne citerer *tanker*. Når man gengiver ydre handlinger, får tilhøreren en fornemmelse af at følge det gengivne visuelt. Det virker også mere naturligt at verbalisere tale end tanker.

Citatbrug er imidlertid integreret i både de unges og de voksnes sprog. Man kan derfor ikke konkludere, at citatbrug er et specifikt ungdomssprogligt stiltræk. Heller ikke selvom det er hyppigst anvendt af de unge. Nok bruger de unge citater kvantitativt mere end voksne, men citatbrug er også integreret i voksensproget. Så man kan ikke konstatere, at citatbrug er *ungdomssprog*. Det er måske snarere *strategisk sprog*. Begge grupper er opmærksomme på stiltrækkets effekt og bruger det med forskellige funktioner, dvs. ud fra en strategi. Der er blot forskel på, hvordan de udnytter trækket. De voksnes citatbrug har samme grundlæggende funktioner som de unges. Der er dog forskel på, hvor markant de udnytter funktionerne. I og med de voksne citerer mindre hyppigt og mindre dramatiserende end de unge, udnytter de også i mindre grad trækket til at engagere og overbevise tilhøreren.

Der er mange signifikante forskelle på de unges og de voksnes *måde* at bruge citater på. Det er derfor muligt at konkludere, at *visse dele* af citatbrugen er specifikt ungdomssproglige. De unges citatbrug skiller sig ud fra de voksnes på nogle overordnede områder, specielt idet de benytter trækket mere dramatiserende.

Litteratur

- Clark, Herbert H. & Gerrig, Richard J. 1990. Quotations as Demonstrations. *Language* 66:764-805.
- Eriksson, Mats. 1994. Storytelling as drama. *Young. Nordic Journal of youth research* 2:47-64.
- Eriksson, Mats. 1997. *Ungdomars berättande: En studie i struktur och interaktion*. Uppsala: Skriftser utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 43.
- Goffman, Erving. 1974. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Hougaard, Tina Thode. 1997. *At tale sig frem: Sprogssignaler og samtaleformer hos østjyske unge*. Speciale udarbejdet ved Aarhus Universitet.
- Kotsinas, Ulla-Britt. 1994. *Ungdomsspråk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Kotsinas, Ulla-Britt & Erman, Britt. 1993. Pragmaticalization: the case of *ba'* and *you know*. *Studier i modern språkvetenskap*:76-93.
- Labov, William. 1972. *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Mathis, Terrie & Yule, George. 1994. Zero Quotatives. *Discourse Processes* 18:63-76.
- Nielsen, Rikke Buch, & Rathje, Marianne. 1997. Citater i ungdomssprog. Widell, Peter, & Kunøe, Mette (udg.). 6. *Møde om udforskningen af dansk sprog til minde om Peter Skautrup 1896-1996*. Århus: Aarhus Universitetsforlag:214-225.
- Nielsen, Rikke Buch. 2000. *Citater som dramatiserende træk i unge pigers samtaler*. Speciale

- udarbejdet ved Aarhus Universitet.
- Nordberg, Bengt. 1982. Sociolingvistisk dataindsamling. Thelander, Mats (red.). *Talspråksforskning i Norden: Mål - material - metoder*. Lund: Studentlitteratur:92-119.
- Nordberg, Bengt. 1985. Om ungdomars samtalsstil: Några preliminära iakttagelser. *Nysvenska studier* 64:5-27.
- Norrby, Catrin. 1997. Hur länge är man ungdom - språkligt sett?. Kotsinas, Ulla-Britt, Stenström, Anna-Brita, & Karlsson, Anna-Malin (utg.). *Ungdomsspråk i Norden: Föredrag från ett forskarsymposium*. Stockholm: Meddelanden från Institutionen för nordiska språk vid Stockholm universitet 43:213-222.
- Norrby, Catrin. 1998. *Vardagligt berättande: Form, funktion og förekomst*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Tannen, Deborah. 1983. "I take out the rock - dok": how Greek women tell about being molested (and create involvement). *Anthropological Linguistics: Exploring the Language Of The World*. Vol. 25. No. 3. Indiana: Department of Anthropology Indiana University:359-374.
- Tannen, Deborah. 1989. *Talking Voices: Repetition, dialogue, and imagery in conversational discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.

Peter Widell og Mette Kunøe (udg.):
8. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog
Århus 2001

DANSK SOM MINDRETALSANDETSPROG I SYDSLESVIG

Af Karen Margrethe Pedersen (Institut for grænseregionsforskning, Aabenraa)

Det danske mindretal i Sydslesvig er et nationalt mindretal som har dansk sprog og kultur fælles med tilhørsnationen Danmark. Mens flertallet i Danmark har dansk som førstesprog, er det ikke tilfældet i Sydslesvig. Mindretallet er karakteriseret ved at medlemmerne i stor udstrækning tilegner sig dansk som andetsprog i mindretallets børnehaver og skoler. Og en del voksne som ikke har haft dansk skolegang, får dansk som deres andetsprog inden for mindretallets voksenundervisning. Det er således ikke medlemmernes førstesprog, men deres andetsprog som er med til at konstituere tilhørsforholdet til mindretallet og til Danmark.

Da andetsproget er tilegnet inden for mindretallets rammer, og det også har sine primære funktionsområder der, kan det karakteriseres som et mindretalsandetsprog. I sin funktion som mindretalsssprog adskiller det sig fra et andetsprog tilegnet gennem undervisning og interaktion i et land hvor det er flertallets sprog. Denne type andetsprog tjener som kommunikationslinje til det omgivende samfund.

Karakteristikken af dansk som mindretalsandetsprog er blandt resultaterne fra min undersøgelse af det danske sprogs status inden for det danske mindretal i dag (Pedersen 2000). Her viser en spørgeskemaundersøgelse tillige at flere skoleelever på det udelte 6. klassetrin end gymnasieelever i 11. klasse har dansk som andetsprog. Det gælder for ca. tre fjerdedele (79%) af skoleeleverne og ca. halvdelen (54%) af gymnasieeleverne. Denne forskel har en nær sammenhæng med forældrenes baggrund.

Den beror på at flere af skoleelevernes end gymnasieelevernes forældre er vokset op i Sydslesvig. Her har de fået tysk som førstesprog, og ikke dansk, fordi der har fundet et sprogskifte sted fra dansk til tysk som hjemmesprog i løbet af de sidste to hundrede år. Både de som følte et fællesskab med kongeriget Danmark, og de som var orienteret mod Holsten, skiftede i tidens løb fra at give børnene sønderjysk som førstesprog til at give dem plattysk. Det skyldtes det plattyske sprogs dominerende status i samfundet. Senere skete der et skifte fra plattysk til højtysk, også pga. sprogets status. De som i dag føler sig danske i Sydslesvig, har derfor i stor udstrækning tysk som førstesprog. Det var altså også tilfældet da de organiserede sig som et dansk mindretal i 1920.